

Lisätietoa liittyen Metsälehdessä Lukijalta-palstalla julkaistuun kirjoitukseemme

”Puronvarsimetsien lainsuoja heikkeni”

Anna Oldén ja Panu Halme

Bio- ja ympäristötieteiden laitos ja Resurssiviisauyhteisö, Jyväskylän yliopisto

Metsälehti julkaisi 24.10.2019 tekstimme ”Puronvarsimetsien lainsuoja heikkeni”. Kuva artikkelista alla.

Metsälehti 19/2019, 24.10.2019

LUKIJOILTA

Puronvarsimetsien lainsuoja heikkeni

METSÄLAIN KYMMENES PYKÄLÄ käsittelee erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden ominaispiirteet tulee säilyttää luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi. Purojen lähiympäristöt luokitellaan tällaisiksi elinympäristöiksi sillä edellytyksellä, että ne ovat luonnontilaisen kaltaisia. Puronvarsien säilytettäviä ominaispiirteitä ovat pienilmasto ja kasvuolosuhteet, jotka johtuvat veden läheisyydestä sekä puuston ja pensaiden suojaavasta vaikutuksesta.

Metsälaki ei kuitenkaan kerro, miten nämä ominaispiirteet säilytetään. Suomen metsäkeskus tulkitsee metsälakia ja määrittelee, miten puron lähiympäristö säilyy esimerkiksi silloin, kun viereinen metsäkuvio hakataan. Metsäkeskus on määritellyt puronvarren lähiympäristölle tietyn leveyden, jolle puusto pitää jättää. Metsälain tultua voimaan vuonna 1996 lähiympäristöjen leveydeksi on määritetty yleensä noin 10–20 metriä, mutta nyt Metsäkeskus määrittelee, että lähiympäristö on yhtä leveä kuin kohteen valtapuuston pituus, tyypillisesti noin 20–25 metriä.

Osa puronvarsikohteista on hakattu Metsäkeskuksen aiemman linjan mukaisesti lähempää puroa. Nyt Metsäkeskus tulkitsee, että nämä kohteet eivät täytä metsälain vaatimuksia, koska puusto ei ole enää luonnontilaista yhtä pitkälle

kuin uuden tulkin mukaan pitäisi olla. Metsäkeskus on alkanut poistaa tällaisilta kohteilta metsälakikohteen statuksia.

Arviomme mukaan tällaisia kohteita on useita tuhansia. Jatkossa kohteita turvaavat vain hyvän metsänhoidon suositukset ja sertifiointien asettamat rajoitukset. Käytännössä puuston saa hakata muutaman metrin päähän purosta. Näillä kohteilla siis menetettiin suuri osa metsälain turvaamista luontoarvoista jo ensimmäisessä hakkuussa, ja nyt Metsäkeskus antaa luvan tuhota loputkin.

Uusimman tutkimustiedon mukaan pienilmasto säilyy puron lähellä, jos jätettävä suojavyöhyke on yli 30 metrin levyinen. Näin ollen edes Metsäkeskuksen nykyisen vaatimuksen levyinen vyöhyke ei täytä metsälain vaatimuksia. Jos vaatimusta vyöhykkeen leveydestä kasvataan myöhemmin, tulee taas vastaan tilanne, jossa aiemmin hakatuilta kohteilta poistuu metsälain suoja.

Nykyinen tulkinta vie pohjan väitteeltä, jonka mukaan kestävyysasiat huomioidaan jatkuvasti paremmin. Jos edes metsälakikohte ei ole turvassa uusien tulkintojen myllerryksessä, niin miten voimme edellyttää luottamusta metsätalouden kestävyteen?

ANNA OLDÉN
PANU HALME
Jyväskylän yliopisto

Alla oleva teksti on kirjoitettu, koska Metsälehdessä tilarajoitus johti asian monimutkaisuuden huomioiden mielestämme turhan yksinkertaistavaan lopputulokseen. Säilytämme tämän tekstin julkisesti saatavilla ja pyydämme tarvittaessa viittaamaan molempiin versioihin.

Taustaa

Suomen metsälain 10§ käsittelee erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden ominaispiirteet tulee säilyttää luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi. Purojen lähiympäristöt luokitellaan tällaisiksi erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi sillä edellytyksellä, että uoma ja sen lähiympäristö ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia (Metsälaki 1996/1093). Purovarsien säilytettäviä ominaispiirteitä ovat pienilmasto ja kasvuolosuhteet, jotka johtuvat veden läheisyydestä sekä puuston ja pensaiden suojaavasta vaikutuksesta.

Metsälaki ei kuitenkaan kerro miten nämä ominaispiirteet säilytetään. Valvovana viranomaisena Suomen Metsäkeskus tulkitsee metsälakia ja määrittelee, miten puron lähiympäristö säilyy esimerkiksi silloin, kun viereinen metsäkuvio avo- tai harvennushakataan. Metsäkeskus on tulkinnut asian niin, että purovarren lähiympäristölle on määritelty tietty leveys eli etäisyys purosta, ja tälle alueelle puusto on pitänyt jättää, pois lukien mahdollinen varovainen poimintahakkuu. Metsälaki ei tunne suojavyöhyke-käsitettä, joten tätä jätettävää puustoa on kutsuttu puron lähiympäristöksi. Käytännössä se kuitenkin on puroa ja sen välitöntä lähiympäristöä suojaava suojavyöhyke.

Metsälain tultua voimaan vuonna 1996 ovat Metsäkeskuksen suunnittelijat määrittäneet purovarsikohteille jätettäväksi yleensä noin 10-20 metrin levyisiä vyöhykkeitä. Kukaan ei ole kerännyt kattavaa tietoa siitä, miten leveitä suojavyöhykkeet eri aikoina ja eri alueilla ovat olleet, mutta metsämaisemissa kulkiessa näkee toistuvasti myös vielä kapeampia vyöhykkeitä. Uusimmassa tulkinnessaan Metsäkeskus määrittelee, että lähiympäristö on yhtä leveä kuin kohteen valtapuuston pituus (Metsäkeskus, 2018). Tyypillisesti valtapuuston pituus on noin 20-25 metriä, mutta voi pohjoisessa olla selvästi lyhyempikin, ja vastaavasti eteläisen Suomen rehevillä kohteilla yli 30 metriä.

Osa purovarsikohteista on hakattu Metsäkeskuksen aiempien rajausten mukaisesti lähempää puroa. Metsälain tulkinnan kannalta ongelmana on, että nyt puusto ei ole enää luonnontilaista yhtä pitkälle kuin uuden tulkinnan mukaan pitäisi olla, jotta kohde olisi metsälakikohde. Metsäkeskus on nyt tulkinnut asiaa niin, että kyseiset kohteet eivät täytä metsälain vaatimuksia eivätkä siksi enää ole metsälakikohteita. Tulkinnan pohjalta metsäkeskus onkin alkanut jo viime talven aikana poistaa tällaisilta kohteilta metsälakikohteen statuksen. Jatkossa kohteita turvaa vain hyvän metsänhoidon suositukset ja sertifikaattien asettamat rajoitukset. Käytännössä puuston saa useimmissa kohteissa hakata PEFC-sertifikaatin vaatimuksen mukaisesti viiden metrin päähän purosta. Näillä kohteilla siis menetettiin suuri osa metsälain turvaamista luontoarvoista jo ensimmäisessä hakkuussa, ja nyt Metsäkeskus antaa luvan tuhota suurimman osan jäljelle jääneistä luontoarvoista. Kohteiden status

muutetaan niin sanotuksi luontokohteeksi, jonka säilyttämiseen neuvotaan ja ohjataan. On odotettavaa, että osa säilyy, mutta osa ei. Säilyvistäkin jokainen on vaarassa esimerkiksi sukupolvenvaihdosten kohdalla. Jos pelkkä neuvonta riittäisi kohteiden turvaamiseen, ei metsälain kymmenettä pykälää olisi tarvittu alun perinkään.

Uusimman tutkimustiedon mukaan pienilmasto ja kasvuolosuhteet säilyvät aivan puron lähellä vain, jos puron ympärille jätetään vähintään 30 metrin levyinen suojavyöhyke (Oldén ym. 2019). Näin ollen jopa Metsäkeskuksen nykyisen vaatimuksen levyisen vyöhykkeen (tyypillisesti noin 20-25 metriä) jättäminen ei täytä metsälain vaatimuksia. Jos vaatimusta suojavyöhykkeen leveydestä levennetään myöhemmissä tulkinnossa, tulee taas vastaan tilanne, jossa aiemmin hakueilta kohteilta poistuu metsälain suoja.

Poistettavien metsälakikohteiden määrä

Metsäkeskus ei kertonut meille poistettavien metsälakikohteiden tarkkaa lukumäärää tai pinta-alaa, mutta yhteensä Suomessa on metsälain turvaamia purokohteita yli 35 000 kappaletta. On todennäköistä, että suuressa osassa puronvarsikohteista on vuoden 1996 jälkeen tehty avo- tai harvennushakkuu, jossa on jätetty kapea vyöhyke Metsäkeskuksen silloisen ohjeistuksen mukaisesti. Uusi tulkinta siis saattaa poistaa Suomen kartalta arviomme mukaan ainakin tuhansia metsälakikohteita.

Maanomistajien eriarvoisuus

Metsäkeskuksen päätös poistaa aiemmin kapealti hakueilta kohteilta metsälain suoja johtaa siihen, että maanomistajat ovat hyvin eriarvoisessa asemassa: Yksi maanomistaja sai metsästään suuremman tuoton, kun puronvarteen jätettiin kapea vyöhyke, ja nyt loputkin puut saa hakata. Toinen taas joutuu jättämään leveän vyöhykkeen kohteelle, jolle hakkuuta ei vielä ole tehty.

Osalle metsälakikohteista on maksettu ympäristötukea korvaamaan hakkuissa menetetyt tulot. Valtio siis maksoi puiden jättämisestä, usein ensisijaisena perusteluna metsälakikohteen rajauksen laajentaminen muualle arvokkaaseen lähiympäristöön, mutta nyt omistaja voi halutessaan saada koko puustosta tuloja joko hakkaamalla sen tai hakemalla alueelle Metso-ohjelman mukaista suojelua ja korvausta. Ympäristötukikohteiden rajaukset ovat vapaasti tarkasteltavissa Paikkatietoikkunan kautta. Jo hyvin pikaisen selailun perusteella on selvää, että pitkäköjät puronvarsikohteita kapealla rajauksella (10-15 metriä puron molemmin puolin) on melko paljon ympäristötukikohteiden joukossa. Osalla näistä ei ole merkintää metsälakikohteesta, mutta emme voi tietää onko kyseessä äskettäin poistettu metsälakikohteiden vai sellainen luontokohteiden, jolla ei ole ollutkaan metsälaki-statusta.

Lähiympäristön määritelmä

Yllä kuvaamamme ongelman lisäksi Metsäkeskuksen tulkinta puronvarsien lähiympäristöistä on lähtökohtaisesti omituinen. Jos puronvarren lähiympäristön reunalta alkaa avohakkuu, muuttuvat pienilmasto ja kasvuolosuhteet voimakkaasti tämän lähiympäristön sisällä, erityisesti hakkuun puoleisessa reunassa. Tämä taas on metsälain vastaista, sillä sehän määrittelee, että näiden ominaispiirteiden pitää säilyä lähiympäristössä. On mielestämme perusteltua sanoa, että niin kauan, kun laissa ei erikseen mainita suojavyöhykettä, tullaan päätymään kummallisiin tulkintoihin.

Ratkaisuehdotuksemme

Mielestämme lähiympäristö eli suojeltava elinympäristö pitäisi määritellä ekologisin perustein eli esimerkiksi hydrologian perusteella. Suojeltava elinympäristö voitaisiin rajata pohjaveden korkeuden mukaan (Kuglerová ym. 2014). Kun pohjavesi on lähellä maanpintaa, esiintyy lähteisyyttä ja luhtaisuutta, joiden takia elinympäristö on kostea ja rehevä ja lajisto on monimuotoista – ollaan siis sellaisessa puron lähiympäristössä, jota metsälaki nimenomaan turvaa. Näillä alueilla on myös erityisen suuri merkitys ravinteiden valuman, veden laadun ja lämpötilan kannalta.

Suomessa voitaisiin säätää puron lähiympäristölle määritelmä pohjaveden korkeuden perusteella, esimerkiksi niin että puron lähiympäristö on se alue, jolla pohjaveden pinta on alle 25 cm etäisyydellä maanpinnasta. Metsäkeskus on jo mallintanut pohjaveden korkeuden suurelle osalle Suomea, korkeudet ovat nähtävissä Luonnonhoidon suunnittelu –paikkatietoaineistossa (DTW eli depth to water).

Jos lähiympäristö määriteltäisiin näin, metsälain suoja säilyisi kaikilla kohteilla, joilla purouoma ja puusto ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kyseisen alueen sisällä. Tämän lähiympäristön suojelemiseksi sen ympärille pitää jättää puustoinen suojavyöhyke. Pienilmaston ja kasvuolosuhteiden säilyttämiseksi riittäisi nykyisten olosuhteiden säilyminen, eli jos kohde on jo aiemmin hakattu, pitäisi seuraavassa hakkuussa jättää vähintään yhtä leveä suojavyöhyke. Tärkeintä olisi, että kerran metsälakikohteeksi määritelty alue olisi aina turvassa. Koko metsäsektorin uskottavuuden kannalta on kestävämpää, että lain turvaama alue saattaa kaikessa hiljaisuudessa, ilman julkista keskustelua muuttua tavalliseksi talousmetsäksi.

Lähteet

Kuglerová, L., Ågren, A., Jansson, R., Laudon, H., 2014. Towards optimizing riparian buffer zones: Ecological and biogeochemical implications for forest management. *Forest Ecology and Management* 334, 74–84. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2014.08.033>

Metsäkeskus, 2018. Tulkintasuosituksia metsälain 10§:n tarkoittamien erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajaamisesta ja käsittelystä. Metsäkeskus 9.11.2018.

Metsälaki 1996/1093. Annettu Helsingissä 12.12.1996.

Oldén, A., Peura, M., Saine, S., Kotiaho, J.S., Halme, P., 2019. The effect of buffer strip width and selective logging on riparian forest microclimate. *Forest Ecology and Management* 453. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2019.117623>